

NIEUWSBLAD

Historische Vereniging

Ameide

Tienhoven

COLOFON

Het nieuwsblad is een uitgave van de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven en verschijnt vier keer per jaar.

ISSN: 1569 - 7800

HET BESTUUR

Voorzitter:

H. van den Heuvel Voorstraat 99 4132 AP Vianen tel. 0347-355180

Vice-voorzitter:

G.W. Groenendijk De Geer 7a 4233 HX Ameide tel. 0183-601886

Secretaris:

C.W. Broekman Broekseweg 59 4233 CT Ameide tel. 0183-601811

Penningmeester:

J. Stasse De Bogerd 19 4233 GN Ameide tel. 0183-602488

Algemeen adjunct:

J.A. Maatkamp Lekdijk 18 2769 GA Langerak tel. 0183-602071

Lid: A.P. Provoost Voorstraat 10 4233 EA Ameide tel. 0183-601568

Lid: C. Rijnhout De Kooi 25 4233 GP Ameide tel. 0183-602648

Lid: D. Siegersma Fransestraat 12 4233 ED Ameide tel. 0183-602676

Lid: A. Terlouw-van der Grijn Vijf Akkers 18 4235 AH Tienhoven tel. 0183-602110

ERELEDEN

A.M. den Oudsten, G. Streefkerk en P. Will

CORRESPONDENTIEADRES

C.W. Broekman info@ameide-tienhoven.nl internet: www.ameide-tienhoven.nl

LEZINGEN EN EXCURSIES

H.J. Beckmann h.j.beckmann@planet.nl

J.D.C. Laroo hv@laroo.net

A.P. Provoost bram.provoost@kpnplanet.nl

REDACTIE NIEUWSBLAD

H.J. Beckmann h.j.beckmann@planet.nl

C. van der Grijn cvdgrijn@hetnet.nl

G.W. Groenendijk gert.groenendijk@planet.nl

A. Tukker a.tukker74@hetnet.nl (aanvullende foto's)

P. Will p.will@hetnet.nl

LEDENADMINISTRATIE

J. Stasse jstasse@hetnet.nl

CONTRIBUTIE

De contributie bedraagt minimaal €15,- per jaar, over te maken op bankrekeningnummer 301952248 van de Rabobank in Ameide, t.n.v. de penningmeester van de vereniging.

Opzegging van het lidmaatschap dient minimaal zes weken voor het eind van het verenigingsjaar te hebben plaatsgevonden.

De redactie besteedt de uiterste zorg aan de in dit nieuwsblad opgenomen artikelen.

Onvolkomenheden kunnen echter voorkomen. Het bestuur van de Historische Vereniging aanvaardt dan ook geen aansprakelijkheid voor daaruit voortvloeiend ongerief.

Het is zonder voorafgaande toestemming van de auteur niet toegestaan een artikel of delen daarvan over te nemen, te (doen) publiceren of anderszins openbaar te maken of te vervoelvoudigen.

Op de voorpagina: Suzanne Eckhart in 1947.

Op de achterpagina: Het schuttersstuk van Evert Crijnsz. van der Maas.

Inhoud december 2009

- 3 VERENIGINGSNIEUWS
- 4 Een mysterie opgelost
- 7 De Termeise Kermis exit
- 10 Het veerhuis te Tienhoven
- 14 Rustiek café Welgelegen vaste stek voor kaarters Henk, Gerrit en Cor
- 14 Boonaken handhaaft zich moeiteloos in Tienhoven
- 16 "De gave gulden"
- 17 De Appelgaard
- 18 De veiling van de schelpenverzameling en het naturaliënkabinet van Arnout Leers, heer van Ameide, schepen van de stad Rotterdam en directeur van de Levantsche handel
- 28 Inkwartiering van soldaten in Ameide in de 18de eeuw, een glimp van het leven in Ameide-van-vroeger
- 34 De geschiedenis van de vereniging voor ziekenhuisverpleging in Ameide en Tienhoven
- 38 De nacht dat de Lek in brand vloog
- 45 Hekserij omtrent Herlaer en elders
- 48 Evert Crijnsz. van der Maes ('s-Gravenhage 1577-1656)

Historicus dr. Bram Vroon, oud-inwoner van Ameide, zoon van mandenmaker Pieter Vroon (1905-1984) tijdens de opening van de expositie.

VERENIGINGSNIEUWS

Expositie trekt bijna tweeduizend bezoekers

“Voor een vrijwilligersorganisatie een uitzonderlijke prestatie”, “Een zeer gevarieerde expositie met een professionele uitstraling”, “Ameide en Tienhoven op zijn best”, “Wat jammer dat de expositie niet langer te bezichtigen is”.

Deze en andere loftuitingen waren kenmerkend voor de sfeer tijdens de expositie over de vroegere plaatselijke manden- en hoepmakerijen, die in de tweede week van oktober van dit jaar op initiatief van de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven werd gehouden in de Gereformeerde Sionkerk aan de Prinsengracht te Ameide. De expositie trok welgeteld 1.962 bezoekers, de (zeventig) aanwezigen bij de opening meegerekend. De dag van de jaarlijkse Paardenmarkt, donderdag 8 oktober, was net als bij de voorgaande drie exposities de topdag met niet minder dan 1.398 bezoekers.

De drie wethouders van de gemeente Zederik, de heren Verwolf, Krämer en Bor, woonden de opening van de expositie bij. Burgemeester Koen gaf acte de présence tijdens de Paardenmarkt. Hij was in gezelschap van dr. C. C. van Stolk, Ambachtsheer van Ameide en Beschermer van de Historische Vereniging. De burgemeester besteedde in zijn wekelijks column in “Het Kontakt” aandacht aan “de bijzonder fraai verzorgde tentoonstelling van de Historische Vereniging in de Sionkerk over het oude mandenmakersgilde, zo kenmerkend voor Ameide”.

In aansluiting op zijn lezing tijdens de eind mei gehouden jaarlijkse algemene ledenvergadering gaf de historicus dr. Bram Vroon, oud-inwoner van Ameide, oud-wethouder van de gemeente Leusden en zoon van mandenmaker Pieter Vroon (1905-1984), bij de opening van de expositie een beeld van de niet zelden moeilijke omstandigheden, waaronder de mandenmakers in Ameide en Tienhoven hun werkzaamheden decennialang hebben verricht. Hij wist zijn gehoor andermaal te boeien, ook al omdat zijn betoog doorspekt was met typisch “Termeysse” anekdotes.

Voorzitter Hans van den Heuvel zwaaide bij de opening in zijn welkomstwoord lof toe aan de redactie van het Nieuwsblad, de leden van de “Werkgroep exposities” en individuele leden van de vereniging - “een collectief van individualisten, dat in perfecte harmonie vorm en inhoud heeft gegeven aan twee grote projecten, de speciale editie 2009-3 van het verenigingsorgaan en de expositie”. Ook bracht hij dank aan het gemeentebestuur van Zederik, dat de beide projecten door het verlenen van een subsidie mede mogelijk heeft gemaakt.

☞ Een selectie van foto's van de expositie is tot medio november te zien in de publieks-ruimte van het gemeentehuis van Zederik (Prinses Marijkeweg 1, Meerkerk).

Bank “Pruise boot” gerestaureerd

Sinds begin oktober 2008 is de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven in het bezit van een zitbank van de zogenaamde “Pruise boot”, de vroegere raderboot “Prins Hendrik”, die op 4 september 1944 (“dolle dinsdag”), bij het vroegere Kersbergseveer, op de Lek tot zinken werd gebracht door een squadron geallieerde jachtvliegtuigen. Bij deze beschieting kwam de te hulp gesnelde dokter J. W. van Putte, de nog maar dertig jaar oude huisarts van Ameide en Tienhoven, om het leven. Zijn naam is met die van negen andere oorlogsslachtoffers vermeld op het Herdenkingsmonument te Ameide.

Tegen deze achtergrond is de bank van de raderboot met name voor de oudere inwoners van Ameide en Tienhoven van bijzondere betekenis – niet alleen in historisch, maar ook in emotioneel opzicht. Daarom besloot het bestuur van de Historische Vereniging eind vorig jaar om de bank te laten restaureren. Deze restauratie, waaraan onze leden Kees Rijnhout, Krijn van der Ham en Dick Wijland vele uren hebben besteed, is inmiddels afgerond.

Het ligt in het voornemen om de bank volgend voorjaar een plaats te geven aan de binnenzijde van de Lekdijk te Ameide, ter hoogte van de Voorstraat. Het Waterschap Rivierenland heeft zich geruime tijd geleden al bereid verklaard de restauratie van de bank te bekostigen. Voorts heeft ons lid P. van Leeuwen, directeur van een aannemingsbedrijf te Meerkerk, aangeboden om de fundering en de plaatsing van het object voor zijn rekening te nemen.

Het bestuur is alle betrokkenen uitermate erkentelijk voor hun medewerking.

Ontwikkeling Ledenbestand

Sinds de publicatie van de vorige editie van het Nieuwsblad is één lid van onze vereniging overleden. Het betreft de heer Jielis de Groot. Hij woonde in Houten, maar was geboren en getogen in Ameide.

In dezelfde periode zijn 35 nieuwe leden ingeschreven. Het gaat in alfabetische volgorde om:

J. van den Berg – Ameide

mevr. T. A. Boer-van den Ham - Meerkerk
 mevr. M. de Bruijn - Noordeloos
 mevr. J.B. Eenink-Herder - Vianen
 T. J. W. van Essen - Ameide
 D. H. Esveld - Almere
 H. W. Eijs - Tienhoven
 A. M. de Gans - Gorinchem
 W. de Gans - Ameide
 E. Gerards - Tienhoven
 A. van der Grijn - Ameide
 T. van der Grijn - Ameide
 M. de Haan - Ameide
 H. Haringsma - Langerak
 H. den Hartog - Ameide
 fam. Fl. Kool-van der Grijn - Ameide
 A. de Kruijk - Ameide
 A. Mesker - Ameide
 mevr. T. van Middelkoop-van Mourik - Ameide
 R. W. Mulder - Ameide
 T.D. Overgaauw-Ameide
 mevr. E. van der Poel-van Hoff - Ameide
 mevr. K. Provoost - Ameide
 R. Rietveld - Ameide
 J. Sloof - Ameide
 P. Sloof - Ameide
 J. Veen - Ameide
 mevr. J. Venderbosch-Vroon Oosterland
 J. Versluis - Ameide
 mevr. F. Wallaard-van der Ham - Noordeloos
 mevr. L. H. Grethe-Hendriksen - Ameide
 mevr. A. de Wit-Mourik - Ameide

A. A. de Wit - Ameide
 A. M. van der Zouwen - Ameide
 A. van der Zijden - Ameide

De vereniging telt inmiddels **460** leden.

Het in de vorige editie van dit blad opgenomen overzicht van de woonplaatsen van de leden van de Historische Vereniging behoeft enkele kleine correcties:

- in Tienhoven woonden in september van dit jaar 53 in plaats van 54 leden;
- verzuimd is in het overzicht de gemeente Purmerend te vermelden, waar 1 lid woont;
- Princenbeek moet worden gespeld als Prinsenbeek.

Errata

In het vorige Nieuwsblad verscheen het artikel: *Het wandtapijt van Hans van Norden in het stadhuis van Ameide* van Fransje Kuyvenhoven en Geertje Huisman.

De auteurs stellen het op prijs de volgende informatie aan u mede te delen: "Het tapijt van Hans van Norden bestaat uit één stuk en niet uit drie aan elkaar genaaide delen. Het tapijt van Henk de Vos bevindt zich niet meer in het bedrijfsrestaurant van de KNMG, maar in de Domus Medica te Utrecht, waar het niet meer is tentoongesteld".

Een mysterie opgelost

Hans van den Heuvel

"Onbekende dame met Mipam, de hond van de Jesses, voor het stadhuis". Zo luidt het onderschrift bij de foto op pagina 61 van het boek "De wereld van Jesse", dat in oktober 2005 werd uitgegeven in het kader van de expositie van het oeuvre van een legendarische oud-plaatsgenoot, arts/fotograaf Nico Jesse (1911-1976).

De identiteit van de bevallige jonge vrouw bleef lange tijd een mysterie, ook al omdat de foto bij het samenstellen van het boek een plaats kreeg in de rubriek "Dorpsgenoten", waardoor de lezers – naar inmiddels is gebleken – onbedoeld op een dwaalspoor werden gebracht.

Het raadsel kwam tot een oplossing, toen ons lid Piet van Toor in mei van dit jaar in zijn woning in Hoek

van Holland de 82-jarige mevrouw Suzanne Eckhart ontving om met haar te spreken over een aantal schilderijen van haar grootmoeder van moederszijde, de kunstenaar Susanne (Suze) Robertson. Bij die gelegenheid liet hij haar het boek-Jesse zien. Bij het doorbladeren daarvan riep zij, aangekomen bij pagina 61, uit: "Dat ben ik!".

Deze ontwikkeling bracht Piet van Toor en mij ertoe om medio juni naar het Haagse Statenkwartier te gaan om samen met de nog altijd zeer actieve en alerte mevrouw Eckhart de feiten op een rij te zetten. Gezamenlijk kwamen we al snel tot de conclusie dat tussen haar en Nico Jesse een familierelatie bestond in die zin dat hij haar achterneef was. De oorsprong van deze relatie wordt elders in dit artikel geduid.

Mevrouw Eckhart kan zich nog goed herinneren dat zij in 1947 veertien dagen bij haar verre verwant en diens tweede vrouw Margreet de Vries in Ameide in huis is geweest "om de periode tussen twee dienstboden te overbruggen. Het was een artistiek milieu, waarin ik me door mijn afkomst uit kunstenaarsfamilies heel goed thuis voelde. De dokter was een zachtaardig en lief mens, die zeer gezien was bij zijn patiënten. Daar droeg zeker aan bij dat bij de verbouwing van het doktershuis aan de Voorstraat ruimte was gemaakt voor een mooie wachtkamer, met verwarming. Hij was in een aantal opzichten onconventioneel, maar ook tolerant en hield rekening met de

Mevrouw Eckhart in gesprek met Hans van den Heuvel.

gevoelens van de inwoners van Ameide en Tienhoven. Mede daarom hield hij me voor dat ik me tijdens mijn verblijf in Ameide in acht moest nemen, met name op zondag”.

Wat aangaat mevrouw Eckhart vond de eerste kennismaking met de familie Jesse overigens niet plaats in het westen, maar in het oosten des lands : “de Eckharts, een Rotterdams geslacht van meubelfabrikanten, hadden een buitenhuis in Schaarsbergen bij Arnhem. Van daaruit ging men vaak naar Velp, waar Adrianus Arnoldus Jesse (1865-1947), de vader van Nico, een villa bezat. Hij was daar gaan rentenieren, nadat hij (in 1918) zijn zeer goed renderende kruidenierszaak in de Rotterdamse Hoogstraat van de hand had gedaan”.

De relatie tussen de families Eckhart en Jesse

De relatie tussen de families Eckhart en Jesse ontstond toen Geertruida Christina Eckhart (geboren in 1839 te Rotterdam, overleden in 1889 te Zeist) in 1864 te Rotterdam in het huwelijk trad met Roelof Jesse (geboren in 1837 te Rotterdam en aldaar overleden in 1879). De bruid was de op één na oudste dochter van de zeven kinderen van Franciscus Hendricus Eckhart (geboren in 1809 te Utrecht en overleden te Rotterdam in 1863) en Sophia Wilhelmina Wortman (geboren te Rotterdam in 1812 en aldaar overleden in 1889).

De bruidegom was een zoon van Adrianus Arnoldus Jesse en Willemina van Geer.

Geertruida Christina Eckhart had vier jongere broers, van wie de jongste, de in 1847 te Rotterdam geboren Christiaan Hendrik, de grootvader was van de hoofdpersoon van dit artikel, Suzanne Eckhart (zie verder bij de volgende generaties van het geslacht Eckhart).

Vermeldenswaard is dat het zevende en dus jongste van de kinderen Eckhart, de in 1849 te Rotterdam geboren Sophia Wilhelmina, in 1876 te Rotterdam in het huwelijk trad met de aldaar in 1837 geboren Petrus van der Velden, die ten tijde van de huwelijks-

sluiting al een vrij bekend kunstschilder was. Mede vanwege ernstig ongenoegen met de befaamde Haagse kunstschilder Hendrik Willem Mesdag (1831-1915) besloot het echtpaar in 1890 te emigreren naar Nieuw Zeeland, waar Van der Velden zijn carrière voortzette. Ook werkte hij in Australië. Mevrouw Van der Velden-Eckhart overleed in 1899 in Sydney (Australië). Haar echtgenoot overleed ruim veertien jaar later in Auckland (Nieuw Zeeland).

Het geslacht Eckhart (volgende generaties)

De eerder genoemde Christiaan Hendrik Eckhart (geboren te Rotterdam in 1847) trad in zijn geboortestad tweemaal in het huwelijk : eerst in 1871 met Fennigje Eedi Molyn (geboren in 1842 te Rotterdam en aldaar overleden in 1879) en drie jaar na haar overlijden met haar eveneens in Rotterdam geboren, dertien jaar jongere halfzuster Albertina Clasina Molyn. Beiden waren kinderen van François Adriaan Molyn (zie verder bij het geslacht Molyn).

Uit het eerste huwelijk werden vijf en uit het tweede huwelijk zes kinderen geboren, van wie de in 1883 te Rotterdam ter wereld gekomen Christiaan Hendrik, die dus dezelfde voornamen droeg als zijn vader, de oudste was. Hij was de echtgenoot van de in 1894 in Den Haag geboren en aldaar in 1992 overleden Sara Bisschop, enig kind van Richard Bisschop en de in de inleiding van dit artikel al gememoreerde Susanne Robertson (geboren in 1855 te Den Haag en aldaar overleden in 1922). De beide ouders van Sara, wier moeder van Schotse origine was, beoefenden de schilderkunst. Voor hun dochter gold hetzelfde.

Christiaan Hendrik Eckhart, die in 1946 te Den Haag overleed, en Sara Bisschop kregen twee kinderen : de in respectievelijk 1924 en 1927 te Den Haag geboren David en Suzanne. Hun dochter trad wat betreft de beoefening van de schilderkunst in de voetsporen van haar moeder en grootouders van moederszijde.

In de context van dit artikel mag niet onvermeld blijven dat de toen nog niet gehuwde Suze Robertson omstreeks 1880 in de Haagse Pulchri Studio gedurende twee jaar les kreeg van Petrus van der Velden, de latere oudoom van haar dochter Sara.

Het geslacht Jesse (volgende generaties)

Het eerder vermelde echtpaar Roelof Jesse (1837-1879) – Geertruida Christina Eckhart (1839-1889) kreeg twee zoons : Adrianus Arnoldus (geboren in 1865 te Rotterdam, overleden in 1947 te Utrecht) en Franciscus Hendricus (in 1871 te Rotterdam geboren en aldaar in hetzelfde jaar overleden).

Adrianus Arnoldus Jesse trad in Rotterdam tweemaal in het huwelijk : eerst met Maria Elizabeth de Vries (geboren in 1871 te Hillegersberg, overleden in 1951 te Den Haag) en na in 1906 van haar gescheiden te

De huiskamer van de familie Jesse (in het midden Suzanne Eckhart).

zijn met de in 1876 te Rotterdam geboren en in 1952 overleden Maria Geertruida Adeletta Rothmeijer.

Uit het eerste huwelijk werden vier kinderen geboren. De latere arts/fotograaf Nico Adriaan Jesse was het enige kind uit het tweede huwelijk.

Hij trouwde driemaal, en wel met Ro Dommering (geboren in 1910 en overleden in 1995), Margreet de Vries (geboren in 1914 en te Driebergen overleden in 1995) en Ute Valance.

Het eerste en het derde huwelijk bleven kinderloos. Uit het tweede huwelijk werden vijf kinderen geboren : Wendela Maria (1943, Utrecht), Machteld (1945), Rutger Hendrik Rogier (1946, Ameide), Anita (1949) en Nicolette Aleid (1951, Ameide).

Het geslacht Molyn

Eerder in dit artikel is al melding gemaakt van François Adriaan Molyn, de vader van de halfzusters Fennigje Eedi en Albertina Clasina, die beiden gehuwd zijn geweest met Christiaan Hendrik Eckhart.

Hij werd in 1805 te Rotterdam geboren als het op één na oudste van de vier kinderen van Daniël Molyn (geboren in 1870 te Rotterdam) en de uit Vlissingen afkomstige Anna Maria de Klerk. François Molyn trad "in de eeuw van kraamvrouwenziekte en kindersterfte" viermaal in het huwelijk, te weten met Anna Elisabeth Nellen (geboren in 1806 te Rotterdam en aldaar in 1827 overleden), Antje Edie Hool (geboren in 1807 te Amsterdam, overleden te Rotterdam in 1849), Elisabeth Buysman (geboren in 1825 te Zwolle, overleden te Rotterdam in 1860) en Cornelia Jessina van Dorsser (geboren in 1816 te Dordrecht). De

vierde vrouw overleefde haar man, die in 1890 te Rotterdam overleed.

Uit de vier huwelijken werden in totaal twaalf kinderen geboren, van wie de meesten jong overleden. Fennigje Eedi was een dochter uit het tweede, Albertina Clasina een dochter uit het derde huwelijk.

De hier behandelde tak van het geslacht Molyn is in de volgende generatie in de mannelijk lijn uitgestorven.

François Adriaan (Frans) Molyn was

een zeer succesvol zakenman, die al in 1828, op 25-jarige leeftijd, in zijn schilderszaak in de Eerste Lombertstraat te Rotterdam de grondslag legde voor een "Sociëteit ter Vervaardiging van Vernissen, Verfwaren, enz. Molyn en Co", die later zou uitgroeien tot de mondiaal opererende "N.V. Lak-, Vernis- en Verffabriek Molyn en Co". In de tweede helft van de vorige eeuw fuseerde dit bedrijf met de verffabriek van Brink te Groot-Ammers. De aldus ontstane combinatie "Brink/Molyn" ging later op in de multinational "Akzo Nobel".

Geraadpleegde bronnen : "Van Vernis-stokerij "op aarden grond" tot modern chemisch bedrijf", in 1953 uitgegeven ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van "Molyn en Co", en "Tentoonstelling werken van Sara Robertson, 1855-1922", in 1976 uitgegeven ter gelegenheid van een expositie van Kunsthandel Borzo in 's-Hertogenbosch.

François Adriaan (Frans) Molyn.

De Termeise Kermis exit

Paul Will

Wet u, de Paardenmarkt en de Kermis waren vanouds een hecht stel, twee handen op ene buik zou je kunnen zeggen. Die uitdrukking doelde erop dat twee mensen - in ons geval instanties - het roerend met elkaar eens waren om wederzijds belangen te behartigen. Wat vooral het geval was als er iets negatiefs dreigde. In het jaar 1857 deed zich zo iets voor. Er waren stemmen opgegaan om die handen te scheiden, namelijk om de traditionele kermis rondom de tweede donderdag van oktober af te schaffen. Het ging zover dat er zelfs een voorstel ingediend is bij en later behandeld in de gemeenteraad van Ameide. Dit werd echter verworpen, omdat de meerderheid van de raad van mening was dat dan het aantal bezoekers ten tijde van de markt aanzienlijk zou teruglopen.

Er verstrijkt een halve eeuw alvorens het samengaan van die twee wederom een probleem wordt. Dat doet zich voor in de tijdsspanne - de periode 1902 tot 1910 - dat de eerwaarde heer Maarten van Grieken in de Hervormde Gemeente Ameide-Tienhoven staat. Nu is dat 'staan' van een dominee een vaste uitdrukking, maar ten aanzien van deze herder en leraar is dit in feite geen passend werkwoord. Hij bewoog zich op allerlei terrein binnen en buiten onze gemeente(n), niet alleen kerkelijk, maar ook maatschappelijk en politiek.

Na ruim twee jaar in Nieuwerkerk a/d IJssel gestaan te hebben is deze bijna 27 jarige naar hier gekomen. Hij werd weldra een man van gezag, in zijn Ameidese periode is hij in 1906 mede een der kopstukken geweest bij de oprichting van de Gereformeerde Bond binnen de Nederlandse Hervormde kerk. De aanleiding daartoe was o.m. een manifest van de vrijzinnige predikant L. Bähler. Deze verkondigde daarin dat hij het boeddhisme van een hoger religieus en ethisch gehalte achtte dan het christendom. Ondanks

dat er veel rumoer en protest op volgde, kwam het niet tot tuchtmaatregelen van classicale noch van synodale zijde. Heeft dit niet iets weg van een tweede manifest van ds. Klaas Hendrikse met een voorwoord van emeritus hoogleraar Kuitert: 'Geloven in een God die niet bestaat?' En laat nu deze in Zeeland dienstdoende Hendrikse nog wel van Ammerse komaf zijn - een plaats van onvervalst rechtzinnige signatuur... .

Terug naar toen en hier: onze Van Grieken werd zelfs A.D. 1909 voorzitter van de Bond - de benaming die deze in protestants Nederland kreeg -, maar die ook plaatselijk een man van gezag was.

Als volbloed Antirevolutionair hield hij ook spreekbeurten voor die partij en was waarschijnlijk zijn invloed als predikant en partijman zo groot dat de plaatselijke gemeenteraad een dergelijke signatuur kreeg dat deze weigerde toestemming te verlenen om met de Paardenmar(k)t van 1907 een kerkmis te organiseren met alle gevolgen van dien: Deze uitstekend opgestelde en voornamelijk brief, gericht aan de Minister van Justitie spreekt boekdelen. Let u ook op de opvallende opbouw ervan: het gehele betoog bestaat in feite uit ene hoofdzin, waarbij het onderwerp van die zin pas volgt bij de ondertekening, terwijl welgeteld zestien maal de bijzin volgt met dat 'dat'! Alvorens we dit met keurige hand geschreven epistel open en bloot geven nog een enkele bijzonderheid, die niet in zijn schrijven vermeld staat. Rondom genoemd jaartal is er een nieuwe pastorie in aanbouw en heeft het domineesgezinnetje - er is intussen een dochtertje ter wereld gekomen - zijn intrek genomen in het zgn. huis van Kloos dat toch leeg stond. Dat is waar Simon Muilwijk nu zijn slagerij heeft.

Nota bene: de ruiten van die nood-pastorie hebben 't ook moeten ontgelden en in de ex-timmermanskwerkplaats van Anton Verheij zit nog de toegangsdeur in de achtergevel ingemetseld alsmede de kozijnen van die gesloopte oude pastorie. Dat deze vermaarde figuur niet aller hoogachting had, bewijst een anekdote die nog altijd de ronde doet onder oudere Termeienaren met excuus voor

ds. Maarten van Grieken.

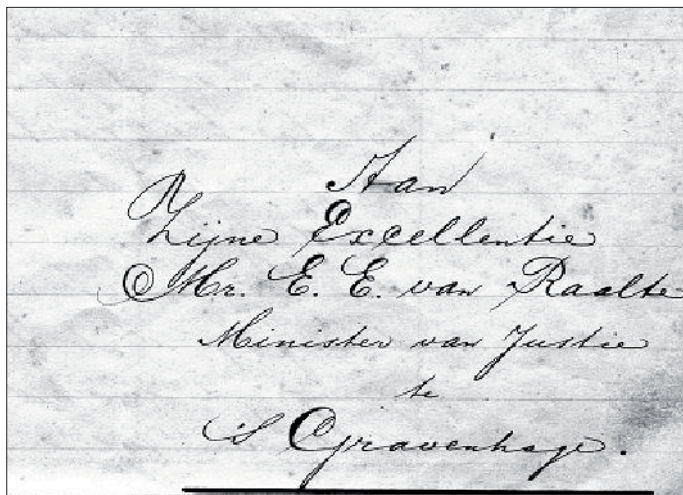

De 'oude' pastorie van de Nederlands Hervormde Kerk.

Rechts het huis van Kloos op de Dam.

het wat onnette woord. Toen op een morgen de droeve tijding rondging dat *d'n dominie* het beroep naar Delft had aangenomen, deed ene Gèrt Bakkoffie - op papier heette hij anders, maar wie had toentertijd niet een bijnaam in die dagen - de ronde met zijn handkar vol galanterieën en verkondigde - zijn naam eer aandoende - de blijmare: "*Vendaog de pispotte veur de helleft, want Van Grieken gaot naor Delleft!*" Laten we nu gaan luisteren naar het met veel zorg opgestelde stuk, wat geen scheldkanonnade is geworden, maar een heftig pleidooi de rellen alsnog aan een nader onderzoek te onderwerpen t.a.v. de voornaamste raddraaiers en het zeer onvoldoende optreden tegen hen van politiezijde. Geven eerbiedig te kennen: de ondergeteekenden, allen inwoners van de

Aanhef brief aan minister Van Raalte.

gemeente Ameide ten dezen domicilie kiezende ten huize van den eersten ondergeteekende, dat het van ouden tijde her gewoonte is geweest dat er, ter gelegenheid van de jaarlijksche paardenmarkt binnen de grenzen van onze woonplaats een kermis werd gehouden.

dat reeds lange jaren tegen het houden van deze kermis is geprotesteerd, tengevolge waarvan in het jaar 1858 door den Raad onzer Gemeente is besloten, dat er elk jaar afzonderlijk zal moeten worden gehandeld en beslist over de vraag, of er ditmaal weder kermis zal worden gehouden en voor hoelang; -

dat de Raad onzer Gemeente in de maand September dezes jaars wederom het beantwoorden dezer vraag geroepen zijnde, besloten heeft dat er dit jaar geen kermis zou gehouden worden, terwijl tevens de verordening op de herbergen in zoo verre gewijzigd was, dat de herbergen niet meer gelijk vroeger placht te geschieden, voor en na de paardenmarkt den ganschen nacht mochten geopend zijn, maar gelijk op andere avonden tegen tien uur gesloten moesten worden;

dat dit Raadbesluit blijkbaar niet de onverdeelde instemming van alle ingezetenen heeft genoten en verschillende personen hun protest tegen deze afschaffing hebben te kennen willen geven door het plegen van allerlei baldadigheden en beschadiging van eens anders goederen.

dat toch op den avond van Woensdag 9 Oktober laatstleden eenige groepen van beiderlei kunne, vooral jongens en meisjes uit ons dorp zijn doorgaan onder het zingen van het weinig verheffende lied:

“Leve de liberalen,
“De anti’s moeten het betalen,
“Weg met al die fijnigheid “

dat zij de woorden van dezen dreun hebben getracht in daden om te zetten en op meer dan tien plaatsen den ruiten hebben stuk geslagen en ingeworpen, voornamelijk bij ondergeteekenden, die zich als tegenstanders der kermis hadden doen kennen;

dat den volgenden avond weer een troep van ongeveer 150 personen voorafgegaan door een harmonicaspeler al joelende en het bekende refrein uitgalmende door het dorp is getrokken en op verschillende plaatsen hetzelfde “spelletje” heeft herhaald en hier en daar weer baldadigheid is gepleegd als het trappen tegen deuren en vensters en het stuk gooien van ruiten;

dat ondergeteekenden van oordeel zijn, dat deze ergerlijke verstoringen van de orde en rust en beschadiging van hun eigendommen hoofdzakelijk is te wijten aan het weinig talrijke politiepersoneel, dat op die avonden aanwezig was en het laksch optreden van de politie-beambten, voor zoover ze in ons dorp aanwezig waren;

dat toch de Edelachtbare Heer Burgemeester onzer Gemeente als hoofd der politie niet geheel onbekend met de plannen dezer protesteerende kermis-verdedigers, dat had behooren te zorgen voor voldoende personeel ten einde die maatregelen te kunnen nemen, welke noodig zijn tot handhaving van de openbare orde en bescherming van den persoon en de goederen van alle ingezetenen;

dat zij in alle bescheidenheid vermeenen dat de politie, ook voor zoover ze aanwezig was, door meer actief op te treden, veel kwaad en schade had kunnen voorkomen, indien zij haar taak niet had beperkt tot enkel lijdelijk toezien;

dat het wel opmerking verdient dat op den avond van Woensdag 9 Oktober l.l. geen enkele belhamel is opgebracht of verhoord en aan proces-verbaal-maken niet werd gedacht;

dat zelfs verschillende bezoekers van het café “Lekzicht” toen zij op Woensdag avond 9 Oktober na sluitingstijd door de Heer Burgemeester in hoogst eigen persoon werden gesommeerd om deze herberg te verlaten en te ontruimen, dit pertinent hebben geweigerd en ook daarvan geen proces-verbaal is opge maakt;

dat deze handelwijze van het hoofd der politie zeker weinig bevorderlijk is geweest om eerbied en ontzag voor het optreden der politie af te dwingen en niet heeft kunnen strekken om meerdere baldadigheden te voorkomen, deze integendeel eerder heeft uitgelokt en bevorderd;

dat ondergeteekenden zich deswege genoodzaakt zien bij hooger autoriteiten verzekering te zoeken van de nakoming van het grondwettig voorschrift, dat aan allen die zich op het grondgebied van het Rijk bevinden, gelijke aanspraak waarborgt op bescherming van personen en goederen;

dat hiervoor temeer reden is, naar de plannen der ontevreden over het genomen raadsbesluit blijkbaar nog niet zijn afgewerkt en zij niet voorne-

mens zijn het bij de gepleegde wraakoefening te laten;

dat immers enige dagen geleden de heer Martinus Kool, lid van onzen gemeenteraad per post een aangeteekenden brief heeft ontvangen van den volgenden inhoud:

*Een goeden raad aan T. Kool en huisgenoten.
Wij zouden U aanraden maar te bedanken als gemeenteraadslid, doet het ten beste voor vrouw en kinderen, anders kon het wel eens slegt aflopen: wij geven je 4 weken tijd. En dan gaat de boel. Vooreerst zullen wij met je jongens eens afrekenen, bedank je kan je gerust vertrouwen dat er niks gebeurt. Voor de 1ste 14 daag. Wij zullen ons doel ten uitvoer brengen als je in den raad blijft’*

dat alle deze feiten zeker van zóó ernstigen aard zijn te achten, dat het onverantwoord zou zijn Uwe Excellentie daarvan niet te verwittigen. Redenen waarom ondergeteekenden zich wenden tot Uwe Excellentie met eerbiedig verzoek wel alle die maatregelen te willen nemen en te gelasten, welke zullen kunnen strekken tot handhaving van de openbare rust en veiligheid in de gemeente Ameide, tot bescherming tegen benadeling van personen en goederen der ingezetenen en voorkoming van herhaling der gepleegde gewelddadigheden
’t Welk doende, enz.

Ameide, 25 Oct. 1907.

L. Blok, Hoofd der Bijz. School
G. den Oudsten
A. van Dieren
Mej. H. Kriellaart
A. Streefkerk Hzn
G. Bouter Gzn
M. van Grieken Ned. Herv. predikant.
C. Terlouw
G. Oskam
K. Vermaat Cz
J. Verheij

L. Blok, Hoofd der Bijz. School.
G. den Oudsten
A. van Dieren
Mej. H. Kriellaart
A. Streefkerk Hzn
G. Bouter Gzn
M. van Grieken Ned. Herv. predikant.
C. Terlouw
G. Oskam
K. Vermaat Cz
J. Verheij

Ondertekening brief aan minister Van Raalte.

Eerder dat jaar vond er een aanslag plaats op minister Van Raalte, aan wie de hiervoor genoemde brief gericht was.

Vergeten aanslag op politicus in Den Haag in 1907

Minister Van Raalte liep tegen lunchtijd op 16 februari 1907 van het departement van Justitie naar zijn huis in de Haagse Amaliastraat. Vlak voordat hij bij zijn huis aankwam, drong zich een onbekende man aan de minister op. De minister informeerde of de man hem iets te vragen had.

Daarop trok de man een revolver en vuurde vier kogels op Van Raalte af. De 65-jarige minister wist door een aantal onnavolgbare bewegingen de kogels te 'ontwijken' en slaagde erin zijn huis met de hulp van zijn dochter te bereiken. Zij had de aanslag zien gebeuren. De schutter gooide zijn wapen op de grond en liep onverstoorbaar weg, een pijp in de mond. Twee jongens die getuige waren van de aanslag snelden naar het paleis aan het Noordeinde om politiehulp te halen. Twee agenten slaagden er daarna snel in om de verdachte in de Oranjestraat te arresteren. De schutter had bij de aanslag het raam van het huis van de minister geraakt. Een derde kogel doorboorde de overjas ter hoogte van een koninklijke onderscheiding. De kogel had waarschijnlijk een knoopje geraakt, waarmee het lintje van de Orde van de Nederlandsche Leeuw was vastgemaakt. Zo ontsnapte de minister op wonderbaarlijke wijze. Eduard Ellis van Raalte was van 1905 tot 1908 minister van Justitie. Hij maakte sinds 1901 deel uit van de vrijzinnig-democratische partij. Door een tijdgenoot werd hij beschreven als een aristocratische democraat. Een ander noemde hem koppig, maar ook iemand die wist wat hij wilde. Ook was Van Raalte volgens hem iemand die zichzelf erg graag hoorde praten. Dader Simon Polak bleek muzikant te zijn. Twee jaar voor de aanslag was hij nog onderkapelmeester van het muziekkorps van Paramaribo geweest. Polak had ontslag genomen uit de dienst, maar was zeer ontevreden over de manier waarop zijn ontslag tot stand was gekomen en over zijn lage gagement. Polak was daarop brieven gaan sturen aan hooggeplaatste personen, maar die hadden niet het gewenste gevolg. Dus besloot hij een hooggeplaatst persoon te vermoorden om voor het 'Hooggerechts-hof' te komen om zijn zaak te kunnen bepleiten. De keuze was min of meer toevallig op de minister van Justitie gevallen. Polak had geen spijt van de aanslag. In september 1907 werd Polak bij zijn proces ontoerekeningsvatbaar verklaard en tot maximaal één jaar krankzinnigengesticht veroordeeld.

Het veerhuis te Tienhoven

Hans van den Heuvel

Bart en Greet de Lange

Een periode van ruim elf jaar is verstreken sinds kastelein Bart de Lange en zijn vrouw Greet op 5 mei 1998 in café "Welgelegen" te Tienhoven de vaste gasten de laatste borrels en biertjes inschonken. Daarmee kwam er voor de tweede maal een einde aan een vertrouwde functie van dit karakteristieke pand, want de veerdienst Tienhoven – Jaarsveld was in 1966 al opgeheven. Het café/veerhuis – in vroeger tijden een vaak voorkomende combinatie – werd zodoende een "gewoon" woonhuis, en wel van Arie Roodnat, een van de huisartsen van Ameide en Tienhoven. Lekdijk 75 staat in de lijst van Rijksmonumenten overigens nog altijd als "veerhuis" te boek, samen met de bijbehorende schuur.

Veerhuis G. v. d. Wolf, Tienhoven

Uitg. G. Bouter Jzn., Ameide

Volgens de overlevering werd een deel van het veerhuis in 1875 bestemd tot "openbare gelegenheid waar men zowel koffie en thee als bier, sterke dranken en likeuren kan verkrijgen en gebruiken" (de officiële omschrijving van een "café"), maar documenten daaromtrent ontbreken. Zoveel is zeker dat er in 1887 sprake was van een "café met volledige vergunning". In dat jaar deed zich namelijk een probleem voor, doordat het ingevolge de nieuwe Drankwet niet langer was toegestaan de gelagkamer van het café te gebruiken als vergaderzaal voor de gemeenteraad van Tienhoven. Paul Will doet in zijn in de editie 2008-4 van dit blad gepubliceerde artikel "Aangaande de aankoop van het Tienhovense raadhuis" uit de doeken hoe dit probleem destijds werd opgelost. Volgens de hem ter beschikking staande gegevens woonden in het latere Rijksmonument omstreeks het midden van de negentiende eeuw tenminste zeven personen: veerman H. van Groeningen en zijn vrouw Elisabeth van Dijk, veermansknecht Hendrik Lakerveld, Jacoba en Lena van Doorn en het echtpaar Leendert Hermanus Diepenhorst – Stijntje Hoeflaak. Van Groeningen overleed in 1860, waarna de uit Noordeloos afkomstige Pieter Johannes Heijboer zich met zijn in Tienhoven geboren vrouw Klaasje Vermaat in het pand vestigde. De daaropvolgende hoofdbewoners zouden de heren G. van der Wolf, Schalk en Oskam zijn geweest. Hoe het ook zij, "Welgelegen" heeft gedurende vrijwel de gehele vorige eeuw een niet onbelangrijke sociale functie vervuld, wat betreft zowel inwoners van Ameide en Tienhoven als passanten. Van de uitbaters

is Bart de Lange al genoemd in de aanhef van dit artikel. Oudere (oud-) inwoners van Ameide en Tienhoven kunnen zich wellicht nog herinneren dat Marie Bouter en Teunis Lakerveld hem als zodanig voorgingen, van wie de laatste de zaak op 1 juni 1964 aan Bart de Lange overdroeg.

Uit bewaard gebleven krantenartikelen blijkt dat de gelagkamer van het café met name voor oudere alleenstaande mannen uit de contreien een plaatsvervangende huiskamer was. Zo werden oud-caféhouder/postbode Cor Bouter, Gerrit de Kruijk, oud-mandenmaker Teunis Lakerveld (een naamgenoot van de vroegere kastelein) en oud-binnenschipper Henk de Wit geportretteerd in het "Utrechts Nieuwsblad" van 27 december 1985. Het bijna een kwart eeuw oude artikel ademt een weldadige rust: er werd wat gepraat, gedronken, gerookt en gekaart ("boonaken" en "zwickken"). "Niemand kijkt op de klok. Ze hebben de tijd, er is thuis niemand die op hen wacht. Enkele middagen in de week is "Welgelegen" hun huis" was de observatie van verslaggever Rien Klijn.

De sluiting van het café in 1998 was voor de redactie van het "Algemeen Dagblad" aanleiding om de vertrekkende kastelein Bart de Lange te interviewen. Hij merkte bij die gelegenheid onder andere het volgende op: "Het caféleven zakt steeds meer in. Dat komt omdat hier nu meer mensen wonen die van buiten komen. Toen ik begon ging ook nog niemand op vakantie. De mensen hadden 's zomers maar veertien dagen vrij. Het liep om negen uur vol en ze gingen pas weg rond middernacht".

“Het is uitgesloten dat er in Tienhoven ooit nog een café terugkomt. Een onderzoek van bierleverancier Heineken heeft uitgewezen dat “Welgelegen” voor een nieuwe horecaondernemer niet rendabel is. Dat was voor mij geen verrassing. Ik kon het café alleen draaiende houden, omdat ik na al die jaren al lang uit de kosten was”. De laatste kastelein van “Welgelegen” overleed in 2002.

In dit artikel mag er niet aan voorbij worden gegaan dat in het Tienhovense café niet alleen werd gekaart, maar ook gebiljart. In 1969 richtten de heren E. van Ooij, J. Versluis, B. de Lange, B. Versluis, H. Pek, A.C. de Graaf, J. de Gans en G. Grootendorst er de “Biljartclub Tienhoven” op, waarover in de in 1984 verschenen Jubileumgids van de “Biljartfederatie Lek- en Giessenstreek” het volgende wordt vermeld:

“De Biljartclub Tienhoven is een gewaardeerd lid van de Federatie. De club heeft geen onderlinge competitie. Op de vraag of er bijzondere activiteiten zijn, wordt geantwoord dat de leden en hun partners eenmaal per jaar een dagje uitgaan onder het motto “Uit goed voor u”.

“Heeft de vereniging specifieke wensen met betrekking tot de biljartfederatie?”

De vraag wordt kort en duidelijk beantwoord: laten zoals het is”.

“Tienhoven heeft in het seizoen 1983-1984 met vier teams meegedaan aan de competitie. Tienhoven 4 wordt in de Groene Gids van dat jaar aangevoerd door G. de Lange. Voor de niet-ingevoerden in het biljartwereldje niets bijzonders. Voor de deelnemers aan de competitie ook niet, in die zin dat ze het de gewoonte zaak van de wereld vinden dat mevrouw Greet de Lange, de kasteleins, met die naam is getooit. Ze speelt haar partij in het biljartgebeuren met verve mee”.

De veerdienst Tienhoven – Jaarsveld

Hoewel ook in dit geval exacte gegevens ontbreken, staat wel vast dat het “Tienhovense veer” van aanzienlijk oudere datum was dan café “Welgelegen”. Dit kan onder andere worden afgeleid uit de geschiedenis van de veerrechten.

We pakken de draad op in 1725 – het jaar, waarin Graaf Van der Lippe de Heerlijkheden van Vianen en Ameide verkocht aan de Staten van Holland en West-Friesland (zie ook de desbetreffende artikelen in de editie 2006-1 van dit blad). Het bezit was van relatief korte duur, want al in 1729 besloten “Hunne Edele Groot Mogenden” de Heerlijkheden te gelde te maken. De “Koopers” waren “Den Hoog Edelen Heer

Aernout van den Bergh, Raed en Vroedschap der Stadt Rotterdam, en Vrouwe Margareta van Eijck”. Met de koop was een bedrag gemoeid van 40.100 Ponden¹ en aan Rancoen² waren 2.005 Ponden verschuldigd.

De overdrachtsakte werd gepasseerd op 3 mei 1729. Artikel 12 van de akte heeft betrekking op de veerrechten en luidt als volgt:

“Soo veel aangaat het regt van de Veeren, gelijk mede de Recognitien tot nog toe daar van genooten, hoewel die op de voorschreve Lysten niet zijn gebragt, word egter ten overvloede verklaart, dat deselve onder het gevolg van Ambagtsheerlijkheeden niet worden begrepen, maar blijven aan de Domainen van haar Edele Groot Mog.

Des dat aan de Ambagtsheeren, geneegen syn- de, die regten te verkrygen, sal vry staan sig deswegens te adresseren aan haar Edele Groot Mog., sullende na voorgaande examinatie van de saake, en het arresteren of confirmeren van eene Ordonnantie, mitsgaders Reglement op het Veerschat, daar op na bevindinge van saaken, worden gedisponeert”.

In eigentijdse bewoordingen houdt deze passage in dat de veerrechten niet waren inbegrepen in de transactie.

Ruim anderhalf jaar later, in december 1730, werden “Den Huyse Herlaar, bestaande in de Ruïne en steene Fundamenten van den selven Huyse, geleegen in fijne Gragten, nevens de Boomgaarden daar omme geleegen, meede door Gragten becingelt, en de “Ambagts-Heerlykheit Tienhoven” afgesplijst van de “Ambagts-Heerlykheit Ameyde”. In de “Specifique Lyste van de Regten en Inkomsten van den Huyse Herlaar, cum annexis, mitsgaders, Memorie van de Inkomsten, Regten en Constitutie der Regeeringen van de Ambagt-Heerlykheit Tienhoven” wordt nergens ge- rept van veerrechten. Wel komt er de volgende pas- sage betreffende de heffing van accijnzen in voor, die overigens niet kan worden herleid tot het etablisse- ment bij het “Tienhovense veer”:

“Het regt tot een Bieraccyns onder Tienhoven, bestaande in een Impost van drie stuyvers op de Tonne Bier, die bij de Herbergiers of Tap- pers, onder Tienhoven woonende, word inge- slaagen, en waar van de Schutterye tot Amey- de de helfte competeert, den selven Impost heeft over deesen Jaare 1728, soo over Tienho- ven als Ameyde, gemeen in pagte gedaan 8 guldens, dus voor Tienhoven en Ameyde”.

1 Pond is een oude Nederlandse rekenmunt ter grootte van twintig schellingen (= 120 stuivers).

2 Rancoen is een soort belasting.

Ook in andere documenten, die betrekking hebben op rechten, plichten en andersoortige financiële verhoudingen in Ameide en Tienhoven, zal men tevergeefs naar de vermelding van veerrechten zoeken. Wel is een oude tarieflijst getraceerd, waarop staat aangegeven dat de oversteek eertijds “per persoon, zijnde geen arbeider, boven de zes jaar” zes centen kostte. Voor een “schaap, koe of varken” moest een dubbeltje worden betaald.

Eerder in dit artikel is al vermeld dat de veerdienst tussen Tienhoven en Jaarsveld in het midden van de vorige eeuw werd opgeheven, alle protesten van inwoners van de Ablasser- en de Lopikerwaard ten spijt. De exploitatie was bij lange na niet rendabel meer.

De laatste veerman van Tienhoven was Andries van den Berg, die medio 1987 op 62-jarige leeftijd overleed. Hij was in de voetsporen getreden van zijn vader Adrianus van den Berg, “Janus de veerman”. De familie Van den Berg pachtte de veerrechten van de erven van Daan de Jongh, een Tienhovense hereboer. Wijna, de weduwe van Andries van den Berg, woont nog altijd in de woonboot “Vita Nova”, die sinds het begin van de jaren tachtig bij de vroegere aanlegplaats van het “Tienhovense veer” op het droge ligt.

Foto rechts: Janus de veerman aan het werk op zijn pontveer.

Tekening Piet de Hoon.

Rustiek café Welgelegen vaste stek voor kaarters Henk, Gerrit en Cor

Boonaken¹ handhaaft zich moeiteloos in Tienhoven²

Rien Klijn

AMEIDE/TIENHOVEN. Aan het eind van de dorpskern van Lexmond ga je vrij steil omhoog. De dijk op, richting Ameide, Tienhoven en verder. Een lange, kronkelige en smalle weg waarop de automobilist uiterst behoedzaam langs de kant moet rijden als een bus uit de andere richting passeert. Rechts beneden de Lek, waar zwaar beladen vrachtschepen met hun monotone motorgeluid moeizaam naar hun plaats van bestemming varen. Links beneden de weilanden, met hier en daar een pluk kale wilgen. De boerderijen, de schuren en de mesthopen. Een fascinerend en puur Hollands landschap. De bewoners zelf zien dat al lang niet meer, op de vreemdeling maakt het een diepe indruk.

Na zes kilometer in een haakse bocht het gehucht Sluis. Aan beide kanten van de dijk een bedrijf en ongeveer vijf huizen. Voordat je je blikken rechts en links hebt kunnen wenden ben je er door. Een kilometer verder Ameide. Links van de dijk en met aanmerkelijk meer allure dan Sluis. Voorbij Ameide, na een groentezaak met de welluidende naam 'De snelle pieper' te zijn gepasseerd, volgt weer een stukje niemandsland.

Het dorp Tienhoven komt in zicht. Het eerste huis, aan de rechterkant tegen de dijk aangeplakt, is een café met de passende naam 'Welgelegen'. Een oerdegelijk Hollands interieur.

Een kleine houten bar met acht krukken. Links een goed verzorgd biljart waarop twee potige dorpelingen van ongeveer dertig jaar op niet al te hoog niveau hun kunsten vertonen. In de andere hoek een grote tafel waaraan vier mannen van uiteenlopende leeftijd zitten te kaarten. Ze zijn aan het 'boonaken', een oud spel dat zich in deze contreien moeiteloos heeft weten te handhaven, ondanks de klaverjas- en bridgecultus.

De stamgasten observeren de vreemdeling indringend. Even lijkt het er op of je inbreuk maakt op hun gezellig onderonsje. Eén van de vier blijkt de kastelein. Hij legt zijn kaarten neer en vraagt naar de bestelling. 'Een pils, en geef de heren ook wat'. Een beproefd recept, dat zelden faalt als je in een vreemde

¹ Het kaartspel boonaken is een café kaartspel bij uitstek. Het gaat bij boonaken namelijk om de verliezer en niet om de winnaar. De verliezer wordt geacht na een spelletje boonaken een rondje te geven voor degenen die hebben meegedaan. Zie voor de spelregels: <http://www.partycentrum-keijzer.nl/boonaken/>

² Dit artikel verscheen in het Utrechts Nieuwsblad van vrijdag 27 december 1985

omgeving wilt worden opgenomen. „Proost”, zeggen ze in koor en een van hen voegt er aan toe: „voor zo'n gebaar mag je altijd terug komen”.

Teunis Lakerveld, Henk de Wit, Gerrit de Kruik en Cor Bouter (van links naar rechts). Welgelegen is een paar dagen per week hun huis.

Binnenschipper

Het verzoek van de gast om een gesprek met hen aan te knopen over het leven in Tienhoven en Ameide wordt niet direct met groot enthousiasme ontvangen. Een kleine tanige man met een iets te grote pet op zegt wat norsig: 'Ik ben hier gekomen om te kaarten en dan zal ik kaarten. Wacht maar tot ik klaar ben. Je mag wel vast weten wie ik ben. Ik heet Henk de Wit ben 83 jaar, en altijd binnenschipper geweest'. De speler tegenover hem voegt er aan toe: 'En hij is altijd vrijgezel geweest'. 'Dat gaat hem niks aan', repliceert Henk.

De spreker is zelf ook niet bepaald scheutig met zijn personalia. 'Ik heet Gerrit de Kruik en hoe oud ik ben gaat je niets aan, zeg maar in de zeventig'.

Terwijl ze onverdroten verder gaan met boonaken maakt de derde zich bekend: 'Cor Bouten, 69 jaar', en 'zegt hij niet zonder enige trots, 'ik heb wel veertien ambachten gedaan, appelboer, bouwvakker, postbode, noem maar op'. „Zitten we nou te kaarten of te kletsen”, merkt Henk op die kennelijk niet zo is ingenomen met de inbreuk van buiten.

De vierde speler is kastelein De Lange. „Mij moet je niet zoveel vragen”, zegt hij. 'Ik ben niet van plan om uit de school van het café te klappen, al zou ik je wel sterke staaltjes kunnen vertellen, sorry'.

De 71-jarige Teunis Lakerveld is toeschouwer. Hij wil wel het een en ander kwijt en gaat er aan een ander tafeltje eens recht voor zitten. Het verhaal van de geboren Tienhovenaar, die nu een krantenwijkje – dertien exemplaren - heeft, heeft één leidraad: armoe. 'Voor de oorlog was ik mandenmaker, zoals zo velen hier in deze buurt. Dat betekende bittere armoe. Je haalde riet uit de grienden en beulde je

elke dag al van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. Aan het eind van de week kon ik aan mijn vrouw en acht kinderen zes gulden afdragen. Dat was het loon voor het harde werken. Mijn vader was al geen beter lot beschoren. Hij scharrelde ook van de ene op de andere dag als loswerkmans om een paar centen thuis te brengen. Door die ellende werd hij in deze christelijke omgeving SDAP'er. Daar verwachtte hij nog wat heil van voor de arbeider'. 'Het betekende wel dat wij als kinderen getekend waren als 'die rooien'. Ik trok me daar niets van aan, was er zelfs trots op. Het werd me wel duidelijk dat, als ik mandenmaker zou blijven, ik mijn hele leven bittere armoe zou lijden. Ik zocht het verderop, want hier in de buurt was niets. Ik kwam in Amstelveen terecht waar ik kabels moest leggen. Ik bleef daar voor zes gulden de hele week in een kosthuis en kon mijn vrouw vijftien gulden per week geven, dat was al heel wat toen. Daarna kwam ik in Vreeswijk terecht in de betonbouw. Ik fietste elke dag heen terug. Ik verdiende vijftwintig gulden in de week en daar was je een hele piet mee.'

Ziektewet

De luxe voor Teunis en zijn gezin duurde niet lang. Door het zware werk ging hij door zijn rug en moest geopereerd worden. Teunis kwam in de ziektewet en incasseerde 6 gulden 75 in de week. De armoe was het gezin Lakerveld weer komen opzoeken. 'Ik wilde er niet in berusten', zegt hij. 'Ik vroeg een gulden aan mijn vrouw en ging naar de zilverfabriek in Schoonhoven. Op goed geluk solliciteerde ik en ik kreeg werk. Daar heb ik eenendertig jaar gewerkt'. Teunis kijkt uit het raam van het café en tuurt de dijk af. 'Ik

woon nu iets verderop aan de andere kant van de dijk'. Hij wijst de richting aan. Secondenlang blijft het stil en dan: 'Ach, weet je, nu hebben wij ouderen het zo slecht niet. Ik heb mijn kleine krantenwijk voor de gezelligheid, dan zie ik mensen, en ik kom af en toe hier in het café, een borreltje drinken en ouwehoeren met je maats. Het leven is nu niet zo slecht, vroeger wel'.

Hij illustreert dat nog met een voorbeeld: „Ik was vroeger in dit café lid van de kaartclub. Op een gegeven moment kon ik dat niet meer betalen en bedankte.

De toenmalige eigenares Marie Bouter zei toen: 'Teunis, geen geklets, je komt gewoon en hoeft niet te betalen. Een leuk gebaar, maar dat wilde ik niet. Je voelt je op zo'n moment als grote kerel zo klein'. Uit de gesprekken blijkt dat café Welgelegen een grote sociale functie heeft gehad en nog heeft.

Kastelein De Lange: 'Ik zit hier met mijn gezin nu eenentwintig jaar en ben zeven dagen in de week open. De klanten zijn erg gewend aan hun kaartmiddag, hun biljartje, of zo maar een praatje. Als ik een dag dicht zou gaan zouden ze dat missen. Bovendien voel ik me zelf ook uitstekend thuis hier in Tienhoven. Ik heb, net als mijn vrouw geen enkele behoefte om met vakantie te gaan. We zijn een keer een paar dagen bij mijn broer in Engeland geweest en een paar dagen in Limburg. De tweede dag dacht ik: zat ik maar weer in Tienhoven'. De Lange gaat naar achteren, eten. Zijn vrouw komt de dienst over-

Envelop met eigen opdruk van cafe "welgelegen".

nemen. Er is één man aan het biljarten. Ze pakt een keu en gaat een partijtje met hem spelen: de sociale functie. Gerrit de Kruik heeft inmiddels afgehaakt met kaarten. Cor Bouter en Henk de Wit gaan stug verder. Het boonaken heeft inmiddels plaats gemaakt voor het zwikken. Verandering moet er zijn. Nog een laatste poging met Henk de Wit: 'Vertel eens wat uit het verleden'. Hij bromt: 'Kom een andere keer maar eens terug, je weet nu toch dat dit mijn kaartmiddag is'. Niemand kijkt op de klok. Ze hebben de tijd, er is thuis niemand die op hen wacht. Enkele middagen in de week is Welgelegen hun huis.

"De gave gulden"

*De voorstad van Ameide
Is een ieder wel bekend,
Tienhoven moet dat wezen,
Met 'Den Braven' op het end.*

Refrein:

*Daar is 't goed,
Daar is 't fijn,
Leve Tienhoven!
Je moet geloven,
Daar is 't goed
Daar is het fijn,
Om in Tienhoven te zijn.*

*Wie kan het veer vergeten,
Mooi gelegen aan de Lek,
Van den Berg maakt wel een praatje,
Heus, dat doet-ie niet zo gek.*

*In Haagsteeg en de boomgaard,
Daar werd menig paar verliefd,
Maar ook bij d'avondscheem'ring,
Werd daar menig hart gegriefd.*

*'Marie, geef mij nog een borrel!
Ja, zo spreekt men in 't café,
Er kan je niks gebeuren,
Bij Marie daar is 't oké.*

*Eén club bezit Tienhoven,
De club met grote faam,
Lang mag zij blijven leven:
'De gave gulden' is haar naam.*

*Tienhoven met je duinen,
En je mooie vlakke strand,
Daar wil ik altijd wonen,
Ja, dat is mijn vaderland!*

Van links naar rechts: Willy van Hemert, Hans Leendertse en Ton Lensink.

De Appelgaard

Tussen 22 december 1985 en 9 maart 1986 werd door de KRO de twaalfdelige televisieserie *De Appelgaard* uitgezonden. Deze door Willy van Hemert¹ geschreven en geregisseerde serie ging over het landgoed De Appelgaard en zijn bewoners. De cast bevatte diverse topacteurs, zoals Sigrid Koetse, Ton Lensink, Bram van der Vlugt, Coen Flink en Josine van Dalsum.

Op woensdag 13 maart werden in het Café Welgelegen opnames gemaakt voor deze serie met onder anderen Ton Lensink en Hans Leendertse. Bart de Lange was gevraagd voor de figuratie van plus minus tien dorpelingen te zorgen. Om acht uur moesten Ton Lensink en Hans Leendertse aanwezig zijn om geschminkt te worden. Ook moesten zij zich verkleeden. Er werden vier

scènes opgenomen, waarvan er een, een 'ongeluk' was. Politie en een ambulance waren 'stand-by', terwijl de heer Van Lomvelt (?), Lekdijk 12 een tractor ter beschikking stelde.

Van links naar rechts: Hans Leendertse, Ton Lensink en een Tienhovenaar (?)

¹ Willem Catharinus van Hemert (Utrecht, 29 maart 1912 - Hechtel, 26 juni 1993) was een belangrijke Nederlandse toneel- en televisieregisseur, tekstschrijver, acteur en cabaretier.

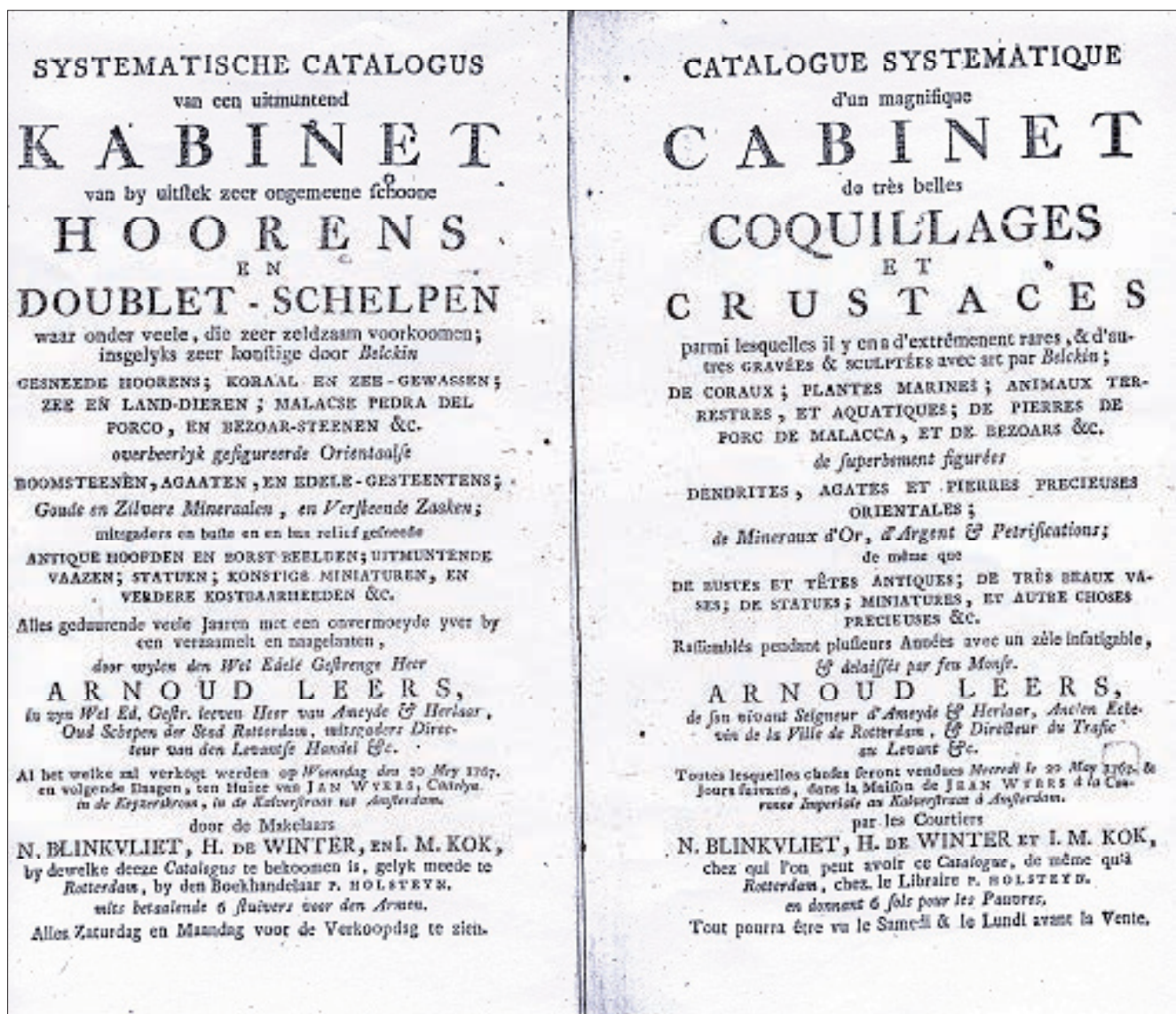
De veiling van de schelpenverzameling en het naturaliënkabinet van Arnout Leers, heer van Ameide, schepen van de stad Rotterdam en directeur van de Levantsche handel

Herman Beckmann

In de Fodor Collectie in het Amsterdams Gemeentemuseum is een portret van Arnout Leers van de hand van Aart Schouman. Onder het portret staat de tekst: 'Dese ordansci getekent voor de heer... Leers, heer van ameyden etc etc te Rotterdam. A. S'. (185 x 125 mm).

W e zien Arnout Leers in een Japonsche rok¹ gekleed, aan een tafel zitten met een vergrootglas in de linkerhand. Op de tafel ligt een schelpenverzameldoos. Een bediende pakt uit een kast een andere schelpenverzameldoos. Arnout Leers had omvangrijke verzamelingen schilderijen², schelpen, bijzondere boomstenen³, versteende planten, halfedelstenen en edelstenen. Alsmede antiquiteiten en rariteiten. Deze verzamelingen werden op 20 mei 1767 geveild in de herberg de Keizerskroon in de Kalverstraat te Amsterdam nadat hij in het jaar daarvoor was overleden.

Titelpagina's van het opbrengstenboek van de schelpenveiling en de veiling van het naturaliënkabinet van Arnout Leers op 20 mei 1767 in de Keizerskroon in Amsterdam.

In de bibliotheek van het Zoölogisch Museum in Amsterdam bevindt zich een boek uit 1767, van de makelaars Blinkvliet, de Winter en Kok, die de veilingen van de schelpenverzameling van Arnout Leers en van zijn naturaliënkabinet organiseerden. Het boek telt 240 pagina's, 120 pagina's gedrukte tekst met summier beschrijvingen van de diverse te veilen kavels en 120 'lege' pagina's. Op deze pagina's zijn de prijzen vermeld van de verkochte kavels en wie de koper was van de desbetreffende kavel (handgeschreven).

De opbrengsten van deze twee Leers-veilingen waren als volgt:

Type verzameling	Aantal kavels	Opbrengst in guldens
Schelpen	1575	9.587,50
Naturaliënkabinet	556	3.621,85

1 gewatteerde kimono.

2 In een ander artikel zal worden ingegaan op de veiling van de schilderijen van Arnout Leers.

3 Boomstenen; dit zijn stenen die door mineralen die zich in kleine barstjes hebben afgezet, een boommotief laten zien. Deze stenen waren zeer populair onder de verzamelaars in de 17^e en 18^e eeuw. Verderop in dit artikel worden afbeeldingen van boomstenen uit de *Thesaurus Imaginum Piscium Testaceorum* van Georgius Everhardus Rumphius, 's-Gravenhage, 1739 getoond.

De schelpenverzameling van Arnout Leers

Arnout Leers kocht zijn schelpen op veilingen. Hij kocht op de veilingen van Seba, Homoet, Sluiter, Westerveen, Baart en anderen⁴.

Op de veiling van Seba kocht hij onder andere de hiernaast afgebeelde gegraveerde zeepareloester. Hierover zegt W. H. van Seters⁵ het volgende: 'De rijke schelpencollectie van de reeds genoemde Wed. Oortmans-de la Court⁶, die zij door meer dan vijftig jaar verzamelen had bijeengebracht, bevatte vele Bellekin schelpen, waarbij twee zeepareloesters, die als 'Rariteyten buiten het Kabinet' werden verkocht.

De ene stelde voor: *De Vlucht naar*

Egypte, de andere *De Geboorte van Christus*, beide 'konstig uyt- en inwendig gesneden door Bellekin'.

Bij Frau del Court, de echtgenote van een lakenverver, zag Von Uffenbach⁷ eveneens een *Geboorte van Christus* op een schelp van buitengewone grootte, 'bey nahe einen Schuh grosz', die zeer fraai moet zijn geweest. Zeer waarschijnlijk was deze schelp van de veiling Oortmans-de la Court (21 oktober 1707) afkomstig. De zeepareloester met *De Vlucht naar Egypte* moet in handen zijn gekomen van de apotheker Seba, want ook in de beschrijving in de *Thesaurus*⁸ wordt op de buitengewone grootte gewezen: 'Dit stuk is zoo groot als immer gezien, en met kindertjes, die deze heilige familie geleiden, versiert; verders zijn de boomen niet op- maar ingewerkt en met swart gevult, dat de beelden fraai doet uitkomen.' De afbeelding in de *Thesaurus* laat ons Maria met het kindeke Jezus zien, gezeten op een ezel, die door Jozef wordt voortgeleid. Twee engeltjes voeren aan een touw een os mede, terwijl een derde een mand met voedsel op het hoofd draagt. Drie in de lucht zwevende engeltjes wijzen de weg in het rotsachtige, met bomen gestoffeerd landschap. De figuren zijn en reliëf, maar de achter- en voorgrond zijn in gravure uitgevoerd. Op de veiling Seba (14 april 1752, Amsterdam) brengt deze schelp het grote bedrag van 120 gulden op, en hij schijnt in handen gekomen zijn van Mr. Arnout Leers, de Directeur van de Levantsche Handel te Rotterdam. Bij de verkoop van diens kabinet (20 mei 1767, Amsterdam) brengt deze 'Ongemeene capitaale, en bij uitstek en bas reliëf en inwaarts zeer fraaye gesnede en gegraveerde ovaale geperlamoerde Plaat' maar 50 gulden op.

De in de veilingcatalogus opgegeven maten- 8,75 bij 6,25 duim (22 x 16 cm) – kloppen met die van de afbeelding bij Seba, die dus op ware grootte is.

Voordat ik de schelpencollectie van Arnout Leers bespreek, wijd ik enkele woorden aan Albertus Seba: 'Albertus Seba werd geboren op 2 mei 1665 in Etzel in Oost-Friesland. In 1684 ging Seba in de leer bij een apotheker in Neustadtgödens. Daarna werkte hij in Groningen, Amsterdam, Neurenberg en Straatsburg. Hij werd poorter van Amsterdam in 1697 en trouwde een jaar later met Anna Lopes. In 1700 kocht hij een groot huis in de Haarlemmerstraat. Hier vestigde Seba zijn apotheek en zijn geneesmiddelengroothandel. Het pand werd 'Die Deutsche Apotheke' genoemd.

Hij had goede contacten met de bemanningen van de VOC-retourvloten. Met hen ruilde hij zijn geneesmiddelen tegen exotische dieren en schelpen. Ook kocht hij op veilingen. In 1716 verkocht hij zijn *naturalia* en *artificialia* verzamelingen aan tsaar Peter de Grote voor het bedrag van fl.15.000,=. Hij begon onmiddellijk een nieuwe verzameling aan te leggen. Albertus Seba stierf in 1735 en werd begraven in de Westerkerk. Pas in

4 Smit, P. *Hendrik Engel's Alphabetical List of Dutch Zoological Cabinets and Menageries*, Utrecht, 1986, p. 339.

5 Seters, W.H. van, OUD-NEDERLANDSE PARELMOERKUNST, HET WERK VAN LEDEN DER FAMILIE BELQUIN, PARELMOERGRAVEURS EN SCHILDERS IN DE 17^e EEUW, NEDERLANDS KUNSTHISTORISCH JAARBOEK 9 (1958), BUSSUM, 1958.

6 Petronella de la Court, (1624-1707), trouwde op 24-8-1649 in Leiden met Adam Oortmans (1622-1684). Enkele jaren na haar huwelijk moet Petronella de la Court begonnen zijn met het aanleggen van een kunstverzameling. Toen vlak na haar dood in 1707 haar verzamelingen werden geveild – er waren veilingen voor respectievelijk porselein, schilderijen, rariteiten en tekeningen – werd in de veilingcatalogi vermeld: 'Met grote kosten en moeite in meer dan 50 jaren bij een vergaard en nagelaten door Petronella de la Court, weduwe wijlen Adam Oortmans, in zijn leven brouwer in de Zwaan. Vijf van haar schelpen worden als uitzonderlijke exemplaren vermeld in *D' Amboinse rariteitkamer* van G.E. Rumphius uit 1741. Tevens bezat ze vele door de parelmoerbewerker Cornelis Bellequin gegraveerde schelpen. Petronella de la Court is tegenwoordig vooral bekend vanwege haar poppenhuis (nu in het Centraal Museum te Utrecht), dat na haar dood nog wel geruime tijd in familiebezit bleef. Bron: Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland

7 Z. C. von Uffenbach, *Merkwürdige Reisen durch Niedersachsen, Holland und Engelland* I-III, Frankfurt, 753-4.

8 A. Seba, *Locupletissimi rerum naturalium thesauri accurata descriptio* III, Amsterdam, 1758.

Ets van Jacob Houbraken naar Jan Maurits Quinkhard. Gemeentearchief Amsterdam.

1752 werd zijn collectie geveild. Seba had veel internationale contacten en was lid van drie beroemde genootschappen: de Academie in Bologna, de *Academia Leopoldina*⁹ en de *Royal Society* in Londen.

9 De *Academia Leopoldina* was gevestigd in de plaats waar de president woonde.

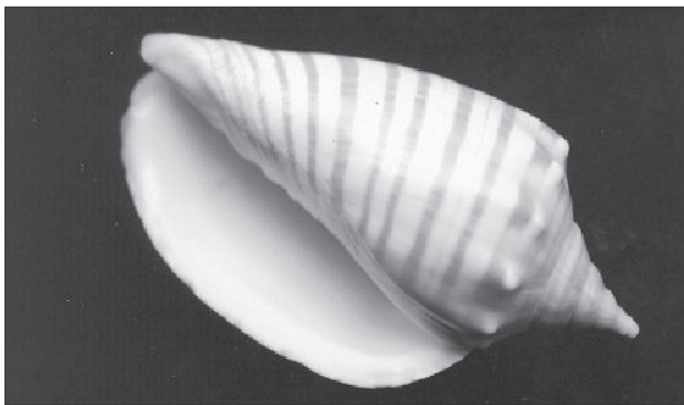
De 10 duurste schelpen op de Arnout Leers-veiling waren:

Kavel-nummer	Schelpen-familie	Beschrijving	Opbrengst in guldens
76	Post-Ryders <i>Angarii</i>	Een zeer schoone, aan de top of staart punt, gelyk meede aan den mondt en bandtjes, ongemeen geconserveerde, zeer leevendige en agtmaal omwonde Amboinsche <i>Wenteltrap</i> , circa lang 2 duym, en breed of dik 1¼ duym. R. 49. a, V. 101, G. 10. zzD.11.v.	100,=
466	Rots-Hoorens <i>Murices</i>	Een zeldzaame, en ongemeen schoon hoogkleurig gebandeerde zeer fraaye <i>Oranje Vlag</i> , aan de top-punt zeer compleet. R. 37.2, D. suppl. 2.g.	97,=
912	Halve Porcelain-Hoorens <i>Semi Porcelanae</i>	Een ongemeene, en zeer fraaye gespilde <i>Weverspoel</i> , met een dikke lip. S.55. 13, D. 18. i,	83,=
1095	Oesters <i>Ostrea</i>	Een zeer capitaale, ongemeen fraaye geplooyde, en zeer schoone swartkleurige <i>Poolse Hamer-doublet</i> , Breed 6 d. lang 4d. S. 93. 1, R. 47. h, G. 96. e, D. 19 a.	77,=
736	Rollen-gelykende <i>Cylindroides</i>	Een zeer capitaale, ongemeen zeldzaame, en zeer schoon getekende <i>Gloria Maris</i> .	70,=
577	Tooten <i>Volutae</i>	Een ongemeen zuivere, zeer fraaye, vleeskleurig gebandeerde, bruyn gestipte, en iets gegranuleerde <i>Oranje-Admiraal</i> . V. 100.	67,=
399	Purper-Hoorens <i>Purpurae</i>	Een ongemeen zeldzaam wit-gebandeerde, over-heerlyk dubbelt lang getakte, en zeer fraaye bruyn-kleurige <i>Krul-Hooren</i> , onbekend.	66,=
465	Rots-Hoorens <i>Murices</i>	Een zeer fraaye <i>Teepelbaks-Hooren</i> .	64,=
1475	Steen- en dierplanten <i>Litophyta et Zoophyta</i>	Een zeer fraaye <i>BloedKoraal</i> , hoog 7 en een half, breed 8 duym.	64,=
1090	Oesters <i>Ostrea</i>	Een ongemeene fraaye groep, met vier zeer schoone paarskleurige, en sterk geplooyde <i>Haane Kamsdoubletten</i> , over het kruys 4 en een halve d. R. 47. d, G. 104. e, D. 20.d.	63,=

Hieronder en op de volgende pagina's worden de bovenstaande schelpen getoond, met uitzondering van de *Teepelbaks-Hooren*. Met dank aan de heren Moolenbeek en Van der Bijl van het Zoölogisch Museum in Amsterdam.

Een zeer schoone, aan de top of staart punt, gelyk meede aan den mondt en bandtjes, ongemeen geconserveerde, zeer leevendige en agtmaal omwonde Amboinsche *Wenteltrap*, circa lang 2 duym, en breed of dik 1¼ duym. R. 49. a, V. 101, G. 10. zzD.11.v.

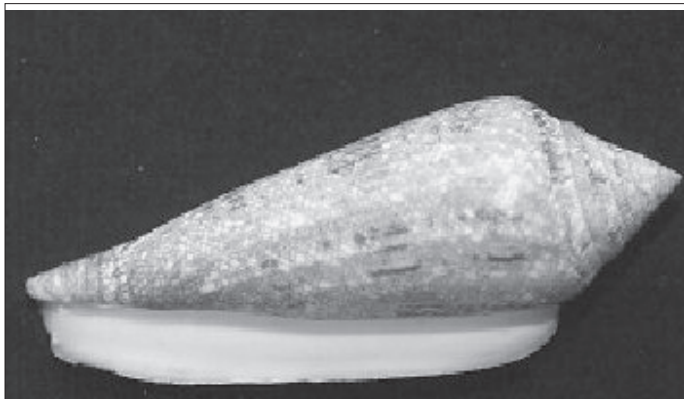
Een zeldzaame, en ongemeen schoon hoogkleurig gebandeerde zeer fraaye *Oranje Vlag*, aan de top-punt zeer compleet. R. 37.2, D. suppl. 2.g.

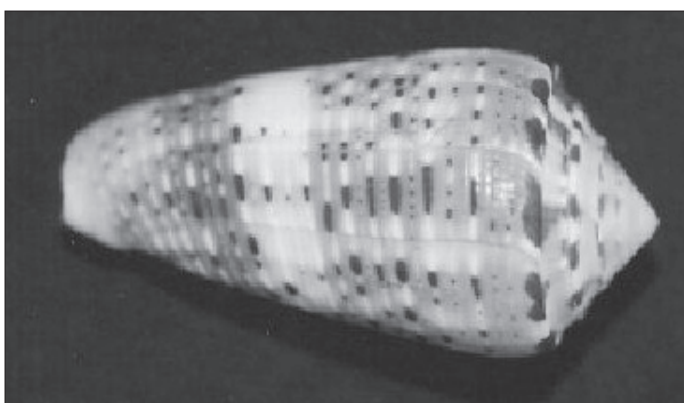
Een ongemeene, en zeer fraaye gespilde *Weverspoel*, met een dikke lip. S.55. 13, D. 18. i,

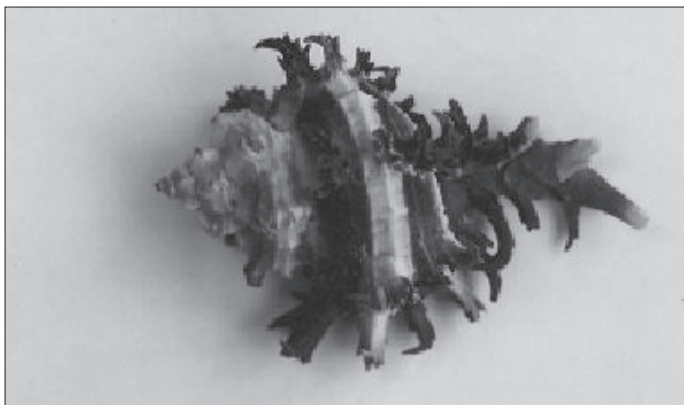
Een zeer capitaale, ongemeen fraaye geplooyde, en zeer schoone swartkleurige *Poolse Hamer-doublet*, Breed 6 d. lang 4d. S. 93. 1, R. 47. h, G. 96. e, D. 19 a.

Een zeer capitaale, ongemeen zeldzaame, en zeer schoon getekende *Gloria Maris*

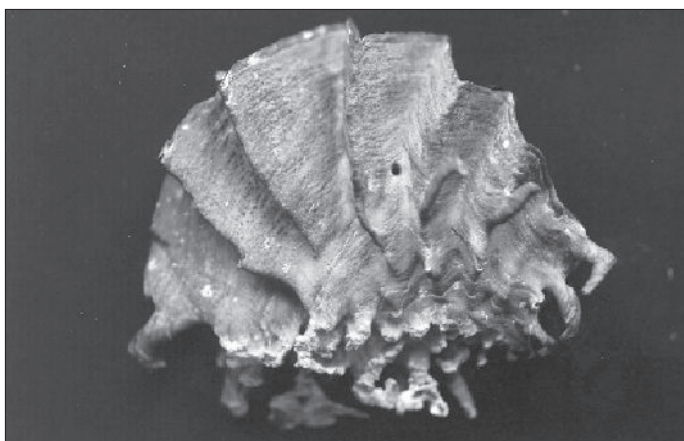
Een ongemeen zuivere, zeer fraaye, vleeskleurig gebandeerde, bruyn gestipte, en iets gegranuleerde *Oranje-Admiraal*. V. 100.

Een ongemeen zeldzaam wit-gebandeerde, overheerlyk dubbelt lang getakte, en zeer fraaye bruynkleurige Krul-Hooren, onbekend.

Een zeer fraaye BloedKoraal, hoog 7 en een half, breed 8 duym.

Een ongemeene fraaye groep, met vier zeer schoone paarskleurige, en sterk geplooyde Haane Kamsdoubletten, over het kruys 4 en een halve d. R. 47. d, G. 104. e, D. 2

De veiling van het naturaliënkabinet van Arnout Leers

De samenstelling van het naturaliënkabinet van Arnout Leers was zeer divers. Hij had:

'Oriëntaalse zwart gefigureerde boomsteenen,
 Oriëntaalse rood gefigureerde boomsteenen,
 Cornalynen, Opaalen, Kat-oogen, &c,
 Oriëntaalse en Europaese Agaate platen,
 Agaate Doozen en drinkschaalen,
 Aangepolyste ruwe Agaaten,
 Jaspis, Granit en Key-soorten,
 Antique steenen, Oriëntaalse edele gesteentens,
 Afgietzels in Glas,
 Marmers, Spathen, Boomagtige Spek-steenen, Serpentyenen,
 Barnsteenen met ingesloote insecten,
 Indise Goude, zilvere, en andere Europaesche mineraalen,
 Versteende zaaken,
 Florentynse steede-steenen en andere gepolyste boomsteenen,
 Miniaturen en andere kostbaarheeden, en
 overgeslaagene antique statuen, borstbeelden en uitmuntende vaazen.'

De tien duurste objecten op de veiling van het naturaliënkabinet van Arnout Leers waren:

Kavel-nummer	Objectbeschrijving	Opbrengst in guldens
555	Een aller capitaalste, overheerlyk fraaye, en uitmuntend schoone Vaaz van zuiver witte <i>Marmer</i> , verbeeldende het <i>Bad van Diana</i> ; ongemeen <i>Antiek</i> , zeer konstig en stout bewerkt door de onverbeetyke hand van en verders geteekend: J.F.S.C. Dit v. r uit het <i>Huis van Swieten</i> afkomstig zynde zeer beroemde <i>Konst-stuk</i> , 't welk altoos de verwondering en goedkeuring van alle Konstbennende Liefhebbers heeft weg-gedraagen, is uitneemend geconserveert; het is geplaatst op een zeer propre <i>Piedestal</i> van <i>blauwe Arduinsteen</i> , ter hoogte van 4 voet en 7 duym, en de <i>Vaaz</i> met het <i>deksel</i> en <i>Basementen</i> , heeft eene hoogte van 4 voet en 8 duym.	490,=
556	Een in allen edelen zeer groots bewerkte <i>dito</i> als vooren, door <i>denzelve</i> , verbeeldende de <i>Triumph van Bacchus</i> , zynde de <i>weerga</i> .	490,=
553	Een zeer capitaale <i>Satyr</i> , ongemeen konstig en uitneemend schoon naa het <i>Antiek</i> gebeeldhouwt in <i>Hartsteen</i> , door een zeer groot <i>Meester</i> , geplaatst op een <i>Piedestal</i> .	80,=
554	Een <i>dito</i> , niet minder als vooren, zynde de <i>weergaa</i> .	80,=
36	Een ongemeene, en zeer fraaye digt geblaadert boomtje, op een aangepolyste ruwe <i>Agaat</i> .	70,=
7	Een ongemeene dubbelt geteekende <i>Boomsteen</i> .	59,=
500	Een ongemeene en zeer leevendige <i>Malacse Pedra del Porco</i> , hangende in een <i>Goude beugeltje</i> , en <i>dito Kettingje</i> , weegende met 't goud, 6 <i>engl.</i> 11 <i>aasen</i> , en het goud alleen 3 <i>engl.</i> 6 <i>aasen</i>	40,=
506	Een ongemeene en zeer capitaale <i>Oriëntaalse Perel</i> , swaar in 't goud gezet met een <i>diamantje</i> , weegende met het goud 10 <i>engl.</i> en 4 <i>aasen</i> .	40,=
307	Een gesleepe <i>Turmalin</i> of <i>Assetrekker</i> , en een <i>ruwe dito</i> , beide zeer sterk trekkende.	33,10
369	Een ongemeene fraaye, zuiver <i>gedeege</i> , of zeer ryk <i>doorgroeyde Goud-Mineraal</i> , in witte korlige <i>Quartz</i> , van <i>Sumatra</i> , weegende 2 loot.	30,=

Arnout Leers had in zijn naturaliënverzameling een grote hoeveelheid figuurstenen. Dit type objecten wordt niet of nauwelijks meer verzameld, daarom volgt er nu een korte beschrijving van figuurstenen.

Rumphius¹⁰ bespreekt in zijn boek *Thesaurus Imaginum Piscium Testaceorum* drie soorten figuurstenen met voorstellingen, die door de natuur gemaakt zijn:

10 Georg Everhard Rumphius (Rumpf) werd in 1627 in het Hessische Wölfersheim geboren. Voor 1652 was hij in dienst van de West-Indische Compagnie. Tijdens een reis naar Brazilië werd hij aan boord van het schip de 'Swarte Raef' door de Portugezen gevangen genomen en naar Portugal opgebracht. Hij was tot 1649 krijgsgevangene in Portugal. In 1652 trad hij in dienst van de Verenigde Oost-Indische Compagnie als marinekorporaal. In datzelfde jaar voer hij aan boord van de 'Muyden' naar Batavia. Nadat hij daar uit de militaire dienst was gegaan, kreeg hij van de VOC een baan als onderkoopman op Ambon aangeboden. Het was hier op Ambon, dat hij geïnteresseerd raakte in de tropische fauna en flora. Hij bestudeerde schelpen, vissen en krabben en andere lagere zeedieren. Maar ook kruiden en planten. Dit alles resulteerde in een reeks boeken, zoals *Het Amboinsche kruidboek* in twaalf delen. Buiten deze reeks en het boek *Thesaurus Imaginum Piscium Testaceorum* publiceerde hij: *De Amboinsche Rariteitenkamer*, *De Amboinsche Historie*, *De Amboinsche Lant- beschrijvinge* en *Het Amboinsch Dierboek*. Georg Everhard Rumphius overleed op 13 juni 1702 op Ambon.

Georg Everhard Rumphius.

Boomstenen, deze tonen struiken en bomen. In kleine barstjes in de stenen zijn in de loop der tijd metaaloxides afgezet waardoor een voorstelling van een boom of plant werd gevormd.